

Łomży, 2, 63-67. Retrieved from https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/29362/1/zbior_prac_tom_2_26012023-63-67.pdf.

15. Kashchena, N., Nesterenko, I. (2022). Digitalization of the innovative development management information service of the enterprise. *Mechanisms for ensuring innovative development of entrepreneurship: monograph*. Tallinn: Teadmus OÜ, 238-254. Retrieved from <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/31559>.

16. OLAP vs. OLTP: What's the Difference? Retrieved from <https://www.ibm.com/blog/olap-vs-oltp/>.

Кашена Наталія Борисівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету, natakaschena@gmail.com.

Kashchena Nataliia Borysivna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting, Auditing and Taxation of the State Biotechnology University, natakaschena@gmail.com.

Янчева Ліана Миколаївна, кандидат економічних наук, професор, професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету, l.jinsheva@btu.kharkov.ua.

Yancheva Liana Mykolaivna, candidate of economic sciences, professor, professor of the Department of Accounting, Auditing and Taxation of the State Biotechnology University, l.jinsheva@btu.kharkov.ua.

УДК 336.76(477)"364":339.9

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ ТА ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

О.П. Близнюк, Т.О. Ставерська

Проаналізовано тенденції розвитку національного фондового ринку в умовах воєнного стану та активізації світових процесів фінансової глобалізації. Надано оцінку динаміки і структури емісій та обігу пайових і боргових цінних паперів на ринку капіталів України за останні 10 років, що довело наявність диспропорції у співвідношенні боргових та пайових фінансових інструментів, домінуючого боргового характеру фінансування Державного та місцевих бюджетів України в умовах війни. Визначено стратегічні завдання післявоєнної відбудови економіки та ринку капіталів України, обґрунтовано вектори активізації фінансово-інвестиційних процесів та інтеграції національного фондового ринку в загальносвітовий економічний простір в умовах фінансової глобалізації.

Ключові слова: фондовий ринок, ринок капіталів, фінансова глобалізація, фінансово-інвестиційні процеси, цінні папери, акції, облигації внутрішньої державної позики.

CURRENT SITUATION AND THE TRENDS OF UKRAINIAN STOCK MARKET IN THE CONTEXT OF WAR AND FINANCIAL GLOBALIZATION CHALLENGES

O. Blyzniuk, T. Staverska

The purpose of the article is the analysis of modern trends in the development of the national stock market in the conditions of martial law and financial globalization, the justification of the strategic tasks of the post-war reconstruction of the economy of Ukraine and the key factors of the activation of financial and investment processes in the capital market for its accelerated integration into the global economic space. The main task that the national securities market must perform is, first of all, the creation of favorable conditions for attracting foreign and domestic investments in various types of stock instruments. A reliable, transparent, liquid stock market determines the investment climate in the country, informs about the development trends of various spheres of the national economy, promotes the redistribution of free capital into priority industries and projects, influences the growth of capitalization of domestic enterprises, that is, it is a kind of barometer of the economic development of the state. The article analyzes the current trends in the development of the national stock market under the conditions of martial law in Ukraine and the activation of world and international processes of financial globalization. A comparative assessment of the dynamics and structure of issues and circulation of equity and debt securities on the capital market of Ukraine over the past 10 years is given. A significant disproportion was revealed in the ratio of debt and equity financial instruments, where bonds of domestic state and local loans play a dominant role, which is mainly explained by the debt nature of financing the State and local budgets of Ukraine in wartime conditions. One of the most important strategic tasks of the post-war reconstruction of Ukraine's economy is the integration of the national stock market into global economic processes, which will increase the specific weight of foreign investment capital in the capitalization of the domestic stock market and ensure a high level of investor security. The problem of increasing the efficiency of the national stock market as a mechanism for attracting financial investments to the real sector of the Ukrainian economy is one of the key tasks of the state. In the post-war period of reconstruction of the national economy, it is necessary to increase the efficiency of all stock market participants, its liquidity, capitalization volumes, market qualities and investment attractiveness of national securities for domestic and foreign investors. The listed measures will speed up the integration of the financial and stock markets of Ukraine into the European and world financial space in the conditions of financial globalization.

Keywords: stock market, capital market, financial globalization, financial and investment processes, securities, shares, domestic state loan bonds.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Повномасштабна війна в Україні спричинила глибоку фінансово-економічну кризу, яка матиме довгострокові негативні наслідки для розвитку усіх секторів національної економіки, функціонування фінансово-кредитної системи і вітчизняного фондового ринку, зокрема. Після шоку перших місяців війни внутрішній ринок капіталів та фінансового інвестування поступово адаптується до нових умов, на нього впливає комплекс чинників загальнодержавного та секторального характеру.

Важливими викликами та ключовими ризиками для розвитку національної економіки та фінансово-інвестиційних процесів в Україні в сучасних умовах є: загострення кризових тенденцій в світовій економіці, зокрема, в енергетичній сфері та на фінансових ринках капіталів, що в сукупності впливає на розмір міжнародної фінансової допомоги Україні; перспектива повільного відновлення економіки внаслідок руйнації промислової, енергетичної, соціально-економічної інфраструктури; втрата суттєвої частки виробничого та трудового потенціалу країни; високий рівень безробіття, міграція населення; деформований споживчий попит; жорстка монетарна політика та скорочення банківського кредитування бізнесу; згорання програм державної підтримки економіки та соціальних витрат; різке скорочення податкових доходів бюджету та висока вартість внутрішніх державних позик на вітчизняному фондовому ринку.

Сучасні тенденції розвитку світового фінансового та фондового ринків свідчать про те, що трансформація економічних та фінансово-інвестиційних процесів в країнах стає дедалі більш глобалізованою. За рівнем глобалізації фінансово-кредитний та інноваційно-інвестиційний сектори в сучасних умовах випереджають усі інші сфери світової та національних економік. Стрімке поглиблення фінансової глобалізації відбувається переважно за рахунок зростання обсягів залученого іноземного капіталу в банківському секторі, на валютному та фондовому ринках, активного надходження в країну іноземних прямих та портфельних інвестицій.

В умовах глобалізації економічних та фінансово-інвестиційних процесів держава втрачає можливість ефективно використовувати традиційні важелі макроекономічного регулювання. Проте роль державних інститутів в умовах фінансової глобалізації неоліберального типу зростає і полягає у необхідності проведення послідовної й адекватної викликам війни фіскальної та монетарної внутрішньої політики, орієнтованої на створення конкурентоспроможної національної економіки та активізації

міжнародної фінансової діяльності, поглиблення зв'язків на світовому фінансовому ринку з метою нейтралізації наслідків фінансово-економічної кризи в умовах воєнного стану в Україні.

Формування довгострокової стратегії розвитку фондового ринку України в умовах війни та фінансової глобалізації потребує системного аналізу ключових тенденцій у динаміці та структурі ринку капіталів в кризових умовах, об'єктивної оцінки ефективності діяльності учасників фондового ринку та їх інвестиційних можливостей, використання пайових, боргових та похідних фінансових інструментів, визначення стратегічних напрямів вдосконалення економічної інфраструктури, інвестиційного та організаційно-управлінського механізмів, що є ключовими умовами та впливовими важелями подальшого зростання капіталізації та рівня інноваційно-інвестиційної привабливості національного фондового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічну сутність, роль, функції фондового ринку в економіці, підходи до структуризації та сегментації, механізм емісійних та інвестиційних операцій з цінними паперами, формування диверсифікованого портфелю фондових інструментів інвесторів досліджували в своїх працях зарубіжні та вітчизняні науковці, зокрема, Е. Долан, К. Макконнелл, Г. Марковіц, Р. Мертон, У. Шарп, С. Маслова, О. Мендрул, Я. Міркін, О. Мозговий, О. Опалов, І. Павленко, А. Поддєрьогін, О. Смолянська, В. Сугорміна, В. Федосов та ін.

Теоретичні основи глобалізації як процесу висвітлені у працях таких відомих іноземних та вітчизняних науковців, як, зокрема, М. Вотерс, Дж. Гелбрейт, Р. Робертсон, Д. Хелд, Н. Астахової, О. Білоус, В. Довгалюк, М. Житар, З. Луцишин, В. Захожай, П. Куцик, О. Сосновської та інших.

Однак, незважаючи на значні наукові здобутки вчених у дослідженні даної тематики, актуальними залишаються питання щодо визначення ролі глобалізаційних процесів на світовому фінансовому ринку, їх впливу на розвиток фінансової системи та фондового ринку України в умовах війни та післявоєнного відновлення національної економіки, глобалізації фінансово-інвестиційної діяльності національних та міжнародних фінансових інституцій.

Мета статті. Метою статті є аналіз сучасних тенденцій розвитку національного фондового ринку в умовах воєнного стану та фінансової глобалізації, обґрунтування стратегічних завдань післявоєнної відбудови економіки України та визначення ключових чинників активізації фінансово-інвестиційних процесів на внутрішньому ринку капіталів з метою його прискореної інтеграції в загальносвітовий

економічний простір.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процеси глобалізації справляють усе більший багатовекторний вплив на розвиток національних економік, зокрема фінансово-економічну систему України, що підтверджується зростанням інтеграції міжнародних економік, активізацією горизонтальних зв'язків між інституційними та професійними економічними суб'єктами, що сприяє вільному руху позикового та інвестиційного капіталів на світових фінансових та фондових ринках. За характеристикою причинно-наслідкових глобалізаційних зв'язків професорки С.В. Онищенко, «... фінансова глобалізація як полісистемний інтегрований об'єктивний процес є результатом поглиблених фінансових зв'язків країн, лібералізації цін та інвестиційних потоків, створення глобальних транснаціональних фінансових груп і справляє... вплив на розвиток світової фінансової системи» [1]. Фактори поглиблення фінансової глобалізації та її позитивні наслідки представлено на рис. 1.

До основних форм фінансової глобалізації можна віднести: глобалізацію фінансових та фондових ринків та інструментів, що допомагають міжнародному переміщенню капіталів; розвиток та удосконалення інноваційних цінних паперів, цифрових інструментів фондового ринку на основі застосування сучасних діджитал-технологій; глобалізацію фінансово-кредитних та інвестиційних інституцій, що сприяє розширенню співпраці між емітентами, інвесторами, посередниками, диверсифікації кола об'єктів інвестування та збільшенню спектра фінансових послуг.

Окрім позитивного впливу фінансова глобалізація створює певні проблеми, детально розглянуті у роботах Довгалюк В.В. [4], Житар М.О., Сосновської О.О. [5]. Ми погоджуємось з думкою авторів, які основними недоліками фінансової глобалізації вважають:

- асиметричність результатів для різних груп країн, тому що переваги отримують переважно розвинуті країни, що обумовлює загрозу конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях;

- «нестабільність світової фінансової системи», що поглиблює регіональну та глобальну нестабільність і рівень залежності країн;

- «зниження регуляторної ролі національних держав, що підсилює значення наднаціональних утворень та впливу ТНК»;

- збільшення частки спекулятивних операцій при збільшенні масштабів транскордонного руху капіталу;

- використання офшорних зон у міжнародному бізнесі призводить до рівня зменшення керованості фінансового сектору та

податкових надходжень, обумовлює зростання ризиків уникнення сплати податків, послаблення міжнародного контролю;

- можливу дестабілізацію економіки через масовий відтік національного капіталу, що призводить до підриву стабільності курсу національної валюти та зниження золотовалютного резерву;

- зростання боргової залежності країн-боржників від країн-кредиторів;

- банкрутство неконкурентоздатних виробництв.

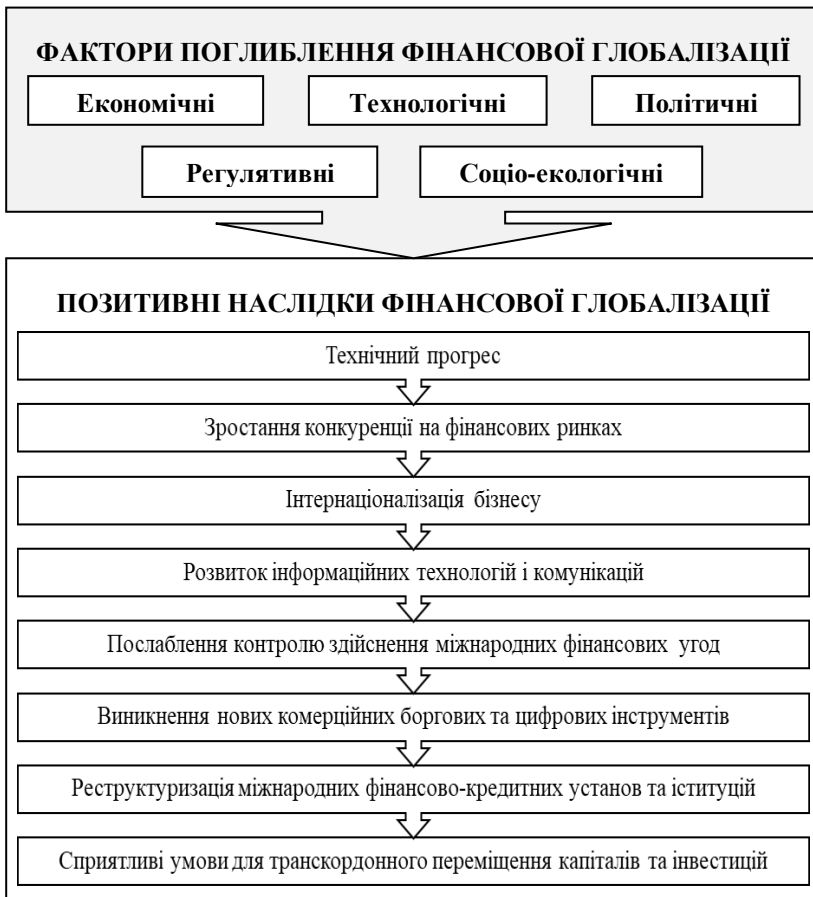

Рис. 1. Фактори поглиблення та позитивні наслідки фінансової глобалізації, доповнено [2, 3], узагальнено та систематизовано авторами

Рис. 2. Пріоритетні вектори та основні форми фінансової глобалізації,
авторська розробка

Україна є активним учасником світових глобалізаційних процесів, але на сьогодні спостерігається значне посилення асиметрії впливу фінансової глобалізації. Перебіг війни як впливового політичного фактору глобалізації залишається ключовим чинником гальмування економічного розвитку й основною загрозою для України

як у теперішній час, так і в перспективі.

На думку експертів МВФ, базовий сценарій макроекономічного прогнозу, на якому ґрунтується затверджена програма фінансування від МВФ, передбачає зростання реального ВВП України у 2024 році в діапазоні від 1% до 3%, а негативний сценарій передбачає скорочення реального ВВП на 10–12% у 2024 р. [6]. «Зростання реального ВВП України згідно з оптимістичним сценарієм вимагатиме реалізації багатьох структурних економічних реформ, пожвавлення експорту, масштабної програми післявоєнної відбудови країни, а також активного розвитку національного фондового ринку» [7].

Ключовими функціями фондового ринку є: емісійна, інвестиційна, акумуляційна, перерозподільча, стимулююча, регулююча, курсоутворююча, облікова, індикативна, контрольна, збалансування попиту і пропозиції. Саме тому надійний, прозорий, ліквідний фондовий ринок багато в чому визначає інвестиційний клімат в країні, інформує про тенденції розвитку різних сфер національної економіки, сприяє перерозподілу вільного капіталу у пріоритетні галузі та проекти, впливає на зростання капіталізації вітчизняних підприємств, є своєрідним барометром економічного розвитку держави.

Спеціальним державним органом, який здійснює регулювання фондового ринку України, контроль за випуском та обігом цінних паперів та їх похідних, нагляд за дотриманням національного законодавства, захист прав емітентів, інвесторів, інституційних та професійних посередників, є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР).

Ключовим завданням та пріоритетною метою функціонування національного фондового ринку є створення привабливих економіко-правових умов для іноземних та вітчизняних інвесторів у різні види фінансових активів ринку цінних паперів.

Внаслідок повномасштабної війни в Україні спричинено велику низку довгострокових негативних наслідків для функціонування та стратегічного розвитку національного фінансового ринку та ринку капіталів зокрема. Після шокуючих для економіки України перших місяців війни, ринок фондових інструментів поступово адаптується.

Суттєва диспропорція між емісіями боргових та пайових цінних паперів спостерігається на внутрішньому фондовому ринку України у 2022–2023 роках, де домінуючу перевагу мають облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), про що свідчать дані НКЦПФР (рис. 3).

Дану ситуацію на ринку цінних паперів спричинено переважно борговим характером фінансування Державного та місцевих бюджетів

в умовах ведення війни, що призводить до різкого зростання величини внутрішнього та зовнішнього державного боргу, а також негативно позначається на темпах відновлення національної економіки та перспективах розвитку фондового ринку.

Так, за даними НБУ та Міністерства фінансів України з початку 2023 року Уряд залучив від продажу ОВДП на аукціонах більше ніж 463 млрд грн в еквіваленті, а загалом упродовж воєнного стану – понад 715 млрд грн в еквіваленті для фінансування видатків Державного бюджету України на потреби армії, соціально-економічні програми, інфраструктурні проекти, виплату заробітної платні тощо [9].

За даними Депозитарію НБУ, упродовж десяти місяців 2023 року Уряд України залучив від розміщення ОВДП на аукціонах 321908,1 млн грн, 3098,4 млн дол США та 709,3 млн євро. На погашення за внутрішніми борговими державними цінними паперами за цей період спрямовано 183261,9 млн грн, 3175,3 млн дол США та 588,0 млн євро. У 2023 році середня доходність ОВДП, що розміщувалися на аукціонах, становила у гривні 19,2% річних та в доларах США – 4,8% річних [9].

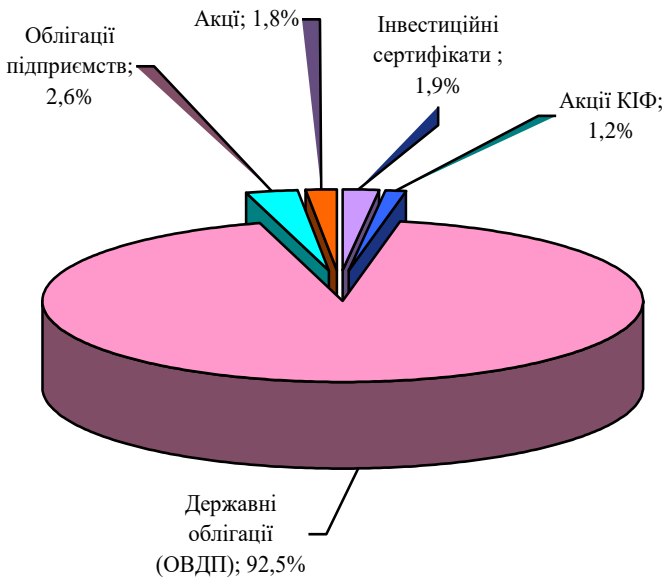

Рис. 3. Узагальнена структура зареєстрованих НКЦПФР емісій цінних паперів на фондовому ринку України у 2022–2023 рр., побудовано на основі даних [8]

Структура торгів на Українській біржі основними групами та видами фондових інструментів, з урахуванням іноземних цінних паперів, яскраво свідчить про суттєву перевагу та високу питому вагу боргових зобов'язань (облігацій), емітентом яких є держава [10].

Значні потреби держави в залученні позикових коштів для фінансування масштабного бюджетного дефіциту в умовах війни формували відповідну пропозицію боргових цінних паперів на фондовому ринку. Структура інвесторів в державні боргові зобов'язання України свідчить, що на сучасному етапі Національний банк України разом з комерційними банками залишаються найбільшими інвесторами в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) – разом більше 85% [10–11].

Портфель юридичних осіб у воєнний час також збільшився з 5% до 8%. За майже 2 роки війни, незважаючи на фінансові труднощі, спостерігається підвищення інвестиційної активності населення в операціях з ОВДП, які у 2023 році обігнали обсяг портфелю нерезидентів (рис. 4).

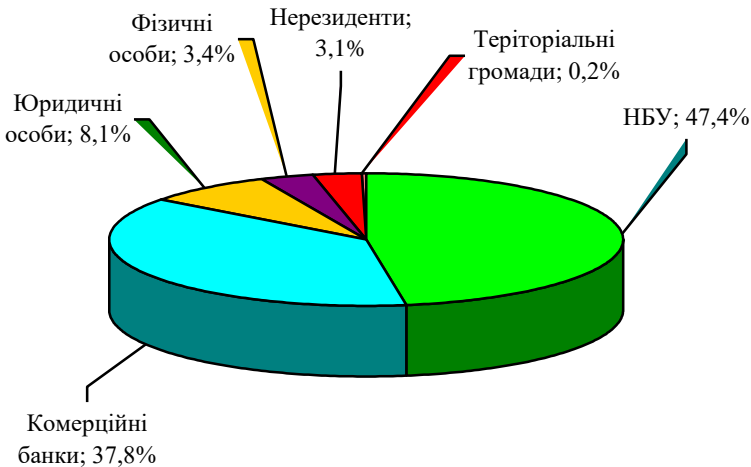

Рис. 4. Структура інвестиційного портфеля в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) в розрізі основних груп інвесторів у 2023 р., побудовано на основі даних [10–11]

На сучасному етапі найбільш високий ринковий курс та інвестиційну привабливість для різних груп вітчизняних та іноземних інвесторів мають державні облигації. Вони вважаються найбільш надійними та найменш ризикованими борговими зобов'язаннями. Станом на кінець 2023 року на внутрішньому ринку капіталів України в обігу перебувало ОВДП на загальну суму 1,46 трлн грн [9].

У березні 2022 року Міністерство фінансів України розпочало аукціони з продажу військових облигацій. Кошти від реалізації військових облигацій використовуються на забезпечення соціальних та оборонних потреб держави в умовах воєнного стану. Підвищений попит на державні та військові облигації із високими ставками дохідності був пов'язаний із зростанням облікової ставки НБУ до 25% у 2022 році, яку поступово було знижено до 15% у 2023 році.

Але незважаючи на зменшення рівня дохідності, державні боргові цінні папери залишаються найдохіднішими та найнадійнішими фінансовими активами на фондовому ринку України. Важливим критерієм інвестиційної привабливості державних облигацій для інвесторів є те, що на відміну від банківських депозитів, доходи за ОВДП не оподатковуються.

На ринку капіталів важливе місце займає ринок інструментів власності, тобто ринок пайових цінних паперів. Ліквідний та надійний ринок акцій є важливим чинником, що визначає привабливий інвестиційний клімат в країні, він сприяє залученню іноземного та вітчизняного інвестиційного капіталу у перспективні сфери економіки.

Проведений аналіз річних даних НКЦПФР щодо динаміки обсягів зареєстрованих випусків акцій у 2013–2023 роках яскраво висвітлює проблеми та диспропорції в розвитку ринку пайових фондових інструментів в Україні протягом останніх років, засвідчив високу волатильність в обсягах та структурі емісій акцій вітчизняними емітентами протягом аналізованого періоду.

В сучасних умовах за показниками дивідендної віддачі акції національних акціонерних товариств суттєво програють рівням дохідності інших альтернативних вкладень капіталу у фінансові активи та фондові інструменти, зокрема, державним облигаціям (ОВДП) та банківським депозитам.

В умовах воєнного стану, як показало проведене дослідження, загострилися кризові явища в промисловому секторі України, в діяльності акціонерних товариств-емітентів, що стало впливовим чинником стрімкого скорочення випусків акцій товариствами і подальших торгів ними на біржовому фондовому ринку (рис. 5–6).

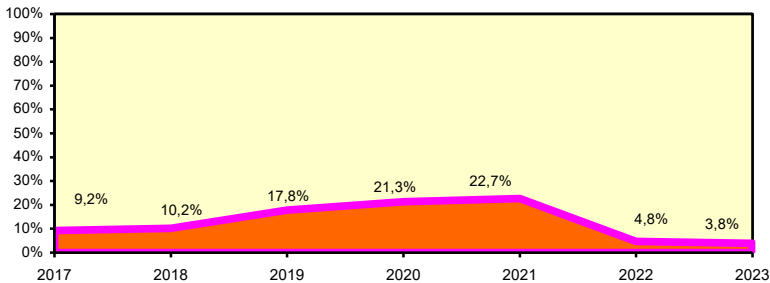
Важливою невід’ємною частиною фондового ринку є також ринок корпоративних облігацій, поряд із сегментами державних боргових, пайових та похідних фінансових інструментів. Аналіз динаміки емісій облігацій підприємств засвідчив високу амплітуду коливань в обсягах емісій боргових корпоративних цінних паперів на фондовому ринку України протягом останніх 10 років.

Рис. 5. Динаміка обсягів зареєстрованих НКЦПФР випусків акцій та корпоративних облігацій у 2013–2023 роках, млрд грн, побудовано на основі даних [8]

Сплеск емісій облігацій підприємств спостерігався у 2013 та у 2020 роках, в періоди стабілізації інфляційних процесів та поступового економічного розвитку України, коли підприємства розширювали обсяги своєї фінансово-господарської діяльності і шукали альтернативні банківському кредитуванню додаткові зовнішні джерела фінансування на ринках фінансових капіталів. З фінансової точки зору випуск корпоративних облігацій для підприємств був на той час більш вигідною операцією, ніж банківське кредитування під високі відсотки.

З початком та продовженням війни, у 2022–2023 роках спостерігалось суттєве скорочення обсягів боргового фінансування національного бізнесу та підприємницьких структур у зв'язку із різким згоранням фінансово-господарської діяльності, втратою капіталу та ліквідацією багатьох підприємств, перебуванням значної їх кількості на окупованих територіях, високими відсотковими ставками на фондовому та банківському ринках боргових зобов'язань в Україні.

□ Обсяг торгів на ринку цінних паперів України

■ Обсяг торгів акціями на біржовому фондовому ринку України

Рис. 6. Частка обсягу біржових торгів акціями на фондовому ринку України у 2017–2023 роках, %, побудовано на основі даних [8, 10]

Висновки. Підводячи підсумки, можна констатувати, що серед значної диверсифікованої сукупності фінансових інструментів фондового ринку, які є різними за багатьма економічними характеристиками, провідну позицію у структурному відношенні та за обсягами випусків і реалізації на біржовому та позабіржовому ринках капіталів України займають державні облігації (ОВДП), на що суттєво вплинула необхідність пошуку кредитних джерел покриття дефіциту Державного та місцевих бюджетів, а також гостра потреба у фінансуванні першочергових державних видатків в умовах війни.

В період повномасштабної війни уряд України вимушений залучати суттєвий обсяг коштів із зовнішніх фінансових джерел, що активно відбувається завдяки міжнародній підтримці України. Ринкова дохідність державних облігацій (ОВДП) зараз є високою та інвестиційно привабливою, залишаючись у сучасних кризових умовах найнадійнішим фінансовим інструментом для іноземних та вітчизняних інвесторів. Низька інвестиційна активність учасників фондового ринку з іншими видами цінних паперів обумовлена їх низькою дохідністю, високими ризиками здійснення фінансових операцій та високою ціною кредитних ресурсів на ринку капіталів.

Стратегічним завданням післявоєнної відбудови економіки України є інтеграція національного фондового ринку в загальносвітові економічні процеси, що зумовить значну кореляцію фондових індексів України з відомими фондовими індексами Європи та світу, підвищить рівень капіталізації внутрішнього фондового ринку, забезпечить

достатній рівень безпеки іноземних та вітчизняних інвесторів, знизить спекулятивний тиск на всіх учасників фондового ринку України.

Механізм та методи державного регулювання повинні бути спрямованими на створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, відповідної законодавчої бази гарантування прав усіх учасників ринку, забезпечення рівних можливостей для доступу до фінансових ринків та інформації, запобігання монополізації та створення умов для добросовісної конкуренції на фондовому ринку України.

Ринок цінних паперів України повинен бути стабільним та надійним джерелом фінансування для державного та корпоративного секторів економіки, а для цього необхідно підвищувати його капіталізацію, ефективність та прозорість фінансових угод, ліквідність фондових активів, інвестиційну привабливість акцій, державних та корпоративних облігацій, деривативів, інших видів цінних паперів, цікавих для внутрішніх та зовнішніх інвесторів, активно залучати заощадження домашніх господарств для інвестицій в дохідні інструменти фондового ринку України.

Позитивним результатом глобалізаційних процесів має бути економічне зростання країни за рахунок залучення іноземного капіталу та запровадження інноваційних цифрових технологій. Країни-інвестори через глобалізацію фінансових ринків переміщують національний капітал у більш прибуткові сфери, бізнеси та об'єкти інвестування інших країн, що свідчить про рівень довіри інвесторів до певної країни та її інвестиційну привабливість. З фінансовою відкритістю національних економік світу спрощується доступ урядів та суб'єктів господарювання до глобальних фінансових ринків.

Проблема підвищення ефективності та інвестиційної привабливості національного фондового ринку як механізму залучення фінансових інвестицій в реальний сектор економіки України є одним з ключових завдань держави. В період післявоєнної відбудови економіки треба підвищити ефективність діяльності усіх учасників фондового ринку, його ліквідність, обсяги капіталізації, ринкові якості та інвестиційну привабливість національних цінних паперів для внутрішніх та зовнішніх інвесторів. Перелічені заходи сприятимуть процесам глобалізації та прискорять інтеграцію фінансового та фондового ринків України в європейський та світовий фінансовий простір.

Список використаних джерел / References

1. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як чинник впливу на бюджетну безпеку держави. *Міжнародні економічні відносини та світове*

господарство. 2017. Вип. 12, Ч. 2. С. 50–55. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/12.pdf.

Onyshchenko, S. (2017). Finansova hlobalizatsiia yak chynnyk vplyvu na biudzhethnu bezpeku derzhavy [Financial globalization as a factor of influence on the budgetary security of the state]. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – International Economic Relations and the World Economy*, 12, 2, 50-55. Retrieved from http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/12.pdf [in Ukrainian].

2. Астахова Н. І. Вплив фінансової глобалізації на фондові ринки. *Світ економічної науки*. 2018. Вип. 6. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/2818/>.

Astakhova, N. (2018). Vplyv finansovoi hlobalizatsiia na fondovi rynky [The impact of financial globalization on stock markets]. *Svit ekonomichnoi nauky – The world of economic science*, 6. Retrieved from <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/2818/> [in Ukrainian].

3. Луцишин З. Асиметрія та парадокс фінансової глобалізації. *Міжнародна економічна політика*. 2008. № 4. С. 88–121. URL: http://iepjournals.com/journals/8-9/2008_4_Lycushun.pdf.

Lutsyshyn, Z. (2008). Asymetriia ta paradoks finansovoi hlobalizatsiia [Asymmetry and paradox of financial globalization]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka – International Economic Policy*, 4, 88-121. Retrieved from http://iepjournals.com/journals/8-9/2008_4_Lycushun.pdf [in Ukrainian].

4. Довгалиук В.В. Роль фінансової глобалізації у розвитку фінансового ринку. *Ефективна економіка*. 2016. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>.

Dovhaliuk, V. (2016). Rol finansovoi hlobalizatsiia u rozvytku finansovoho rynku [The role of financial globalization in the development of the financial market]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 7. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/> [in Ukrainian].

5. Житар М. О., Сосновська О. О. Вплив фінансової глобалізації на формування фінансової архітектури. *Економіка і організація управління*. 2019. № 3(35). С. 39–50.

Zhytar, M., Sosnovska, O. (2019). Vplyv finansovoi hlobalizatsiia na formuvannia finansovoi arkhitektury [Influence of financial globalization on the formation of financial architecture]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia – Economics and organization of management*, 3(35), 39-50 [in Ukrainian].

6. Перспективи відновлення: ситуації в економіці та на фінансових ринках України. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/551057_perspektivi_vidnovlennya_situatsii.html.

Perspektyvy vidnovlennia: sytuatsii v ekonomitsi ta na finansovykh rynkakh Ukrainy [Recovery prospects: situation in the Ukrainian economy and financial markets]. Retrieved from https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/551057_perspektivi_vidnovlennya_situatsii.html [in Ukrainian].

7. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>.

Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy [Strategy for the development of the financial sector of Ukraine]. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini> [in Ukrainian].

8. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. Інформаційні довідки щодо ринків капіталу України протягом 2014–2023 років. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>.

Analitychni dani shchodo rozvytku fondovoho rynku. Informatsiini dovidky shchodo ryнкiv kapitalu Ukrainy protiahom 2014-2023 rokiv [Analytical data on stock market development. Information references on the capital markets of Ukraine in 2014-2023]. Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> [in Ukrainian].

9. Національний банк України. Статистика щодо продажу та погашення ОВДП. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/z-pochatku-2023-roku-uryad-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auksionah>.

Natsionalnyi bank Ukrainy. Statystyka shchodo prodazhu ta pohashennia OVDP [National Bank of Ukraine. Statistics on sales and redemptions of domestic government bonds]. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/z-pochatku-2023-roku-uryad-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auksionah> [in Ukrainian].

10. Підсумки торгів на Українській біржі. URL: <https://www.ux.ua/a11085/?nt=304>.

Pidsumky torhiv na Ukrainskii birzhi [Trading results on the Ukrainian Stock Exchange]. Retrieved from <https://www.ux.ua/a11085/?nt=304> [in Ukrainian].

11. Комісії та заробітки на військових ОВДП. URL: <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/komissii-i-zarabotki-na-voennyh-ovgz-minfin-kupil-bumagu-u-mono-i-izuchil-usloviya-privata/>.

Komisii ta zarobitky na viiskovykh OVDP [Commissions and earnings on military government bonds]. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/komissii-i-zarabotki-na-voennyh-ovgz-minfin-kupil-bumagu-u-mono-i-izuchil-usloviya-privata/> [in Ukrainian].

12. Населення нарощує вкладення в ОВДП: топ-5 улюблених облігацій українців. URL: <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/naselenie-naraschivaet-vlozheniya-v-ovgz-top5-lyubimyh-obligaciy-ukraincev/>.

Naselennia naroshchuie vkladennia v OVDP: top-5 uliublenykh oblihatcii ukraintsv [Population increases investments in domestic government bonds: top 5 favorite bonds of Ukrainians]. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/naselenie-naraschivaet-vlozheniya-v-ovgz-top5-lyubimyh-obligaciy-ukraincev/> [in Ukrainian].

13. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.

Pro rynku kapitalu ta orhanizovani tovarni rynky. Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 r. № 3480-IV [On Capital Markets and Organized Commodity Markets. Law of Ukraine of 23.02.2006 No. 3480-IV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> [in Ukrainian].

Близнюк Оксана Павлівна, канд. екон. наук, доц., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Державний біотехнологічний університет; e-mail: bliznukoksanap@gmail.com.

Blyzniuk Oksana, PhD in Economics, Assoc. Prof., Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, State Biotechnological University; e-mail: bliznukoksanap@gmail.com.

Ставерська Тетяна Олександрівна, канд. екон. наук, доц., завідувачка кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Державний біотехнологічний університет; e-mail: staverskaya@gmail.com.

Staverska Tetiana, PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, State Biotechnological University; e-mail: staverskaya@gmail.com.

УДК 658:005.342

КОНТРОЛІНГ В УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ УПРОВАДЖЕННЯ

Є.Л. Чміль

У статті визначено роль і місце контролінгу в системі управління інноваційним розвитком підприємства. Розроблено алгоритм впровадження контролінгу інноваційної діяльності, що забезпечує інформаційний супровід процесу прийняття управлінських рішень на підприємстві. Запропоновано комплекс заходів щодо удосконалення організаційної та інформаційної систем управління інноваційним розвитком підприємства із використанням цифрових рішень.

***Ключові слова:** контролінг, інноваційний розвиток, облікова система, управління, цифровізація.*

CONTROLLING IN THE MANAGEMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE: ORGANIZATIONAL ASPECT OF IMPLEMENTATION

Ye. Chmil

The article considers the organizational aspects of implementing controlling in the system of managing the innovative development of an enterprise. The theoretical and methodological provisions of controlling as a tool for ensuring a qualitatively new format of information and communication interaction at all levels of the management hierarchy are studied and substantiated. The role of controlling in the process of managing the innovative development of enterprise is clarified,